

OID DENSUSIANU

PAGINI

DIN

CULTURA NOASTRA UNIVERSITARĂ

BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE ARTĂ GRAFICĂ ȘI EDITURA „MINERVA”

Filip, Moroianu, Popovici și Tălășescu
80, Strada Izvor, 80. — Bulev. Elisabeta, 11

1900

OVID DENSUSIANU

PAGINI

DIN

CULTURA NOASTRĂ UNIVERSITARĂ

BUCUREȘTI

—
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURA „MINERVA”

Filip, Moroianu, Popovici și Talășescu
80, Strada Izvor, 80. — Bulev. Elisabeta, 11

1900

P A G I N I
DIN
CULTURA NOASTRA UNIVERSITARA

Pentru mare parte din publicul nostru, Universitatea pare o instituțiune unde se cultivă știința desinteresată și se inspiră numai sentimente nobile. Cei mai mulți își închipuesc că adevărata noastră cultură se adăpostește aici și că toți care poartă titlul de profesori universitari merită stima care în alte părți se dă celor care stau în fruntea unei asemenea instituțiuni. Dragostea de muncă, desinteresarea, cinstea, nimic n'ar lipsi în Universitatea noastră.

Cei care judecă astfel și-ar schimba ușor părerea dacă ar cunoaște mai de aproape lumea universitară și ar pătrunde în culisele ei. Ceea-ce ar vedea aici i-ar lăsa nedumeriți și i-ar

face să constate lucruri nu tocmai plăcute pentru mulți din universitarii noștri. Sub un decor înșelător de titluri ar descoperi adeseori oameni mici de suflet și fără scrupule, — o legiune întreagă de cavaleri îndrăzneți, de condotieri deprinși să lupte cu toate armele intrigei și ale minciunii.

Cultura adevărată a sufletului, care pune un frâu patimilor josnice, este încă puțin cunoscută la noi, pentru că de multe ori nici n'a fost cerută. Lipsa de cultură a înlesnit chiar multora ajungerea mai departe și le-a deschis toate comorile pe care le-au visat. Cîți-va ani de serviciu credincios la clopotnița vre-unui patron au fost pentru unii de ajuns pentru ca să se înalțe unde nu se așteptau și să ajungă acolo de unde cred că nu mai pot fi turburați de nimeni. Drumul spre situațiunile cele mai înalte s'a deschis celor mai mulți în modul acesta și tot pe această cale au intrat în Universitate atîția nechemați. La ce probe de cultură trebuie să ne așteptăm de la asemenea oameni, se poate ușor prevedea. Cea dintîi grijă a lor va fi să împedecă pe alții să pătrundă în mod cinstit acolo unde

ei au ajuns pe căi suspecte. Prezența unor elemente mai puțin docile și neînregimentate în nici o partidă ar putea deveni primejdioasă. De aceea planuri peste planuri și combinațiuni peste combinațiuni pentru ca să se înlătore asemenea elemente. Și cu deosebire în aceste combinațiuni se vede cultura unora din profesorii noștri universitari. Aici își desvălesc ei sufletul lor îngust și toată răutatea caracteristică oamenilor incuți.

Pilde ași putea aduce multe; mă voiu mărgini să citez astăzi numai câte-va.

Voiu da d-lui A. Philippide cinstea de a mă ocupa de d-sa aici și de a-i acorda primul loc în această galerie universitară pe care voesc s'o presint astăzi celor care nu știu ce se petrece în Universitatea noastră.

Mulți nu cunosc de sigur pe d. Philippide, nici nu vor câștiga mult dacă vor afla ce a scris d-sa. Ini iau sarcina să-l recomand cetitorilor, ori-cît de puțin plăcută mi-ar fi o asemenea recomandațiune.

D. Philippide și-a făcut aparițiunea ca publicist acum vre-o 20 de ani și de atunci scrie din cînd în cînd

fără să știe de multe ori ce vrea și fără să înțeleagă singur ce spune.

Pînă acum d-sa a publicat cîteva lucrări de compilațiune, foarte pretențioase de altmintrelea după modul cum sînt prezentate de autor.

De la 1880 și pînă azi d-sa ne-a dat : *Incercări asupra stărei sociale a poporului român în trecut*, *Introducere în istoria limbei și literaturii romîne*, *Gramatică romîna* și *Istoria limbei romîne*. Afară de acestea cîte-va articole în *Convorbiri literare*. După unii ar fi scris și articolul asupra *Romîniei* în *Meyers Conversationslexicon*. N'am nici un motiv să pun la îndoială paternitatea d-lui Philippide asupra acestui articol, cu atît mai mult că partea privitoare la limba și literatura romîna este destul de rău redactată pentru ca să n'o atribui d-sale.

Pentru moment d. Philippide lucrează, din bine-vitorea însărcinare a cîtor-va membri ai Academiei romîne, la *Dicționarul etimologic al limbei romîne*, cu toate că pînă acum n'a publicat nici o etimologie romînească.

Ca originalitate, d. Philippide nu se distinge prin nimic. O singură

descoperire filologică a făcut pînă acum și cred că nimeni nu-i va putea-o contesta. A descoperit anume că în limba romînă există consoane accentuate și neaccentuate.

Aceasta-i toată activitatea filologică a d-lui Philippide și pe baza acestor scrieri a fost numit profesor la Universitatea din Iași și ales de curînd membru al Academiei romîne.

Istoria limbei romîne — titlu fals, pentru că nu este ceea-ce ar trebui să fie o astfel de carte—ar fi după unii scrierea cea mai importantă a d-lui Philippide. Părerea mea e alta, pentru că d. Philippide a localizat aici în romînește pe d. Hermann Paul, a mutilat pe Miklosich și a plagiat de ici și de colo, exemplificînd cîte-va principii lingvistice expuse confus. Lucrarea este de altmintrelea o publicațiune *ad-hoc* făcută în vederea unui concurs, așa în cît singure aceste considerațiuni ne pot da o idee de adevărata ei valoare.

Și cu toate acestea d. Philippide a fost calificat de unii bine înțeles de la noi de „romanist de mare valoare“. D. Philippide ar trebui să

refuse singur un asemenea epitet, pentru că nu poate fi cine-va romanist — și încă „de mare valoare“ — când n'a publicat nimic original pe terenul filologiei romanice comparate și când o singură dată a scris o dare de seamă asupra unei broșuri de filologie italiană pentru ca să arăte autorului ei că nu cunoaște nici lucrurile cele mai elementare de romanistică.

D. Philippide nu-și recunoaște cu toate acestea slăbiciunile și ține cu ori-ce preț să se impună drept filolog de valoare și să facă pe alții să creadă că în afară de d-sa nu mai poate fi alt filolog în țara aceasta.

De curînd i s'a prezentat ocasiunea să-și îndrepte atacurile în contra mea și să se încerce să conteste ori-ce valoare lucrărilor mele filologice care n'au așteptat criticile d-sale, pentru că au fost mai întîiu și mai bine apreciate de un Gaston Paris, Meyer-Lübke ș.a.

Presentîndu-mă la concursul pentru catedra de *Istoria limbei și literaturii romîne* pe care o suplinesc la Universitatea din București, d. Philippide a fost însărcinat de senatul universitar din Iași cu cercetarea

publicațiilor mele și a celorlalți candidați și cu depunerea unui raport asupra lor. Pentru ca să se înțeleagă mai bine mobilul aprecierilor pe care d. Philippide le face asupra mea în acest raport, voi spune că d-sa își reserva catedra mea și că cuvântul de ordine venise de la București pentru ca să nu se recomande nici unul din candidați.

D. Philippide a început să cerceteze publicațiile prezentate cu ideea preconcepută ca să nu se facă nici o recomandare și ca raportul să fie redactat în acest sens. În 10 februar a. c. d-sa și-a depus raportul asupra mea și a celorlalți candidați, ne găsind pe nici unul demn să ocupe catedra publicată la concurs.

Voiu reproduce mai multe pasagii din acest tipic raport al d-lui Philippide pentru ca să se vada cum se critică la Universitatea noastră și cui se încredințează cercetarea publicațiilor prezentate pentru o catedră universitară. Cetitorii își vor putea face o idee de cultura d-lui Philippide și vor avea deosebita surprisă să vadă că un profesor universitar de limba și literatura ro-

mîna îndrăznește să apară în public cu o romînească imposibilă.

D. Philippide își începe raportul cu o introducere în care arată punctele de vedere din care va judeca scrierile candidaților. Vom vedea care sînt aceste puncte, și cer indulgența cetitorilor pentru reproducerea unei asemenea prose :

«Catedra pentru care avem să hotărîm este de istoria limbii și literaturii romîne. Dacă s-ar interpreta cumva numele acestei catedre în felul acela că greutatea trebuie pusă pe istoria literaturii romîne, iar istoria limbii trebuie să vină alătura, ca o anexă, apoi discuția ar trebui încheiată de la capăt, căci cînd noi Romîni ni-am plăti luxul de a avea o catedră pentru o așa de mică specialitate, apoi ar trebui să cerem în schimb atîtea extraordinare calități de la profesor, în cît nici unul din cei trei candidați nici de departe nu s-ar putea apropia de așa capacitate. Noi păcătuim în general prin prea marea specializare, dar oricît de rîsipitori sîntem și chiar dacă literatura noastră ar fi tot așa de bogată și de strălucită ca cea grecească, tot n-am pute face acest sacrificiu, de a plăti un profesor numai pentru cronicari, Conachi, Eminescu, Alexandri, Bolintineanu și Coșbuc, fără ca să avem înaintea noastră doar un

extraordinar gust, o extraordinară inteligență, o extraordinară cultură. Dar care om din țara noastră, în special din cei trei candidați, are aceste extraordinare calități? Noi avem o asemenea catedră aici la Iași, dar multă vreme va trece până se va găsi un profesor pentru dînsa. Dacă am avea minte, noi am mulțami lui Dumnezeu că am scăpat de cheltuiala acestei catedre și am desființat-o pur și simplu, ori am alipi-o la o alta. Catedra pentru care avem să hotărîm este însă de istoria limbii și literaturii romîne. E foarte importantă această catedră, mai întîiu pentru că este vorba de limba națională și de literatura noastră națională, apoi pentru aceia că material mult s-a adunat, că altul mai mult încă trebuie adunat de acum înainte, și că, pentru a nu ne încurca în aciastă disciplină, unde trebuie să calci sigur pe un teren încă șubred pentru a pute înainta pas cu pas mai departe, trebuie răbdare multă și metodă. Deja în ori-ce studiu altul sînt sîmburi centrali, cunoscuți mai bine de cît periferiea, sînt elemente care trebuiesc numai de cît știute, pe de rost știute oare-cum, pentru a pute cine-va înainta mai departe. Și acolo, în alte studii, nu se încumetează nimeni de a pleca de la periferie spre centru, de a discuta oare-cum asupra logaritmilor fără a ști aritmetica. În disciplina acia-

sta însă, care pe noi aici ne preocupă, cu atît mai mult trebuie să unble cînta cu răbdare, învăţînd întîiu lucrurile cele elementare şi cele sigur cunoscute, cu cît am avut o întreagă şcoală — şi mi-e frică să n-o avem încă! — unde au căutat învăţaţii să facă păreţii înainte de a pune temelie. Am avut învăţaţi care căutau să explice limba romînească prin sanscrita şi nu cunoşteau nici sunetele limbei romîneşti care-s, căci confundau spirantele cu aspiratele, fonicele cu afonele — lucruri elementare la oameni de breasla noastră, pe care trebuie pe de rost să le ştim, aşa după cum sînt elementare în matematici adunarea şi scăderea! Şi vorbeau de dialectologia romînească veche şi nu ştiau nici măcar cum se poate descoperi într-o scriere veche accia ce aparţine într-adevăr pronunţării de atunci şi accia ce trebuie pus pe socoteala greşelilor de condeiu, aşa ca cum ar vrea un bărbier să taie părul fără să fi văzut foarfecele vre-odată. Şi din cauza acestei şcoli ne-am ales cu timp pierdut, cu bani cheltuiţi de giaba, cu un dicţionar al limbii romîneşti calculat pe o sută de volume, din care a apărut în 13 ani o literă, cu istorii romîneşti în zeci de volume asupra timpului de la 1800—1801 pe care nu le c-teşte nimeni, cu ediţii critice de cronicari, făcute cu un aparat de manuscripte de te sperii, şi care nu

prețuesc totuși nici cît ediția II-a a lui Cogălniceanu, și cu alte minunății de felul acestora.

Iată punctul de vedere din care vom discuta valoarea candidaților.

Este oare acesta un stil demn de un raport universitar? Oare acesta este spiritul în care trebuie redactat un asemenea raport? Ce avea să caute aci o tiradă indirectă în contra d-lui Hasdeu, și pentru ce d. Philippide n'are cel puțin bunul simț să schimbe tactica atacurilor, dacă ține să atace în continuu, pentru că de cînd și-a început cariera pseudo-filologică n'a făcut de cît să repete aceleași frase în contra d-lui Hasdeu. Și oare un ton atît de sus și acușatiunea că unii filologi ai noștri n'au știut să distingă nici măcar „fonicele“ de „afone“ se potrivește cu capacitatea filologică a d-lui Philippide care crede că și consoanele pot fi accentuate și neaccentuate?

Cît despre părerea exprimată la începutul raportului de a se desființa catedra de limba și literatura română de la Universitatea din Iași, ea nu ne poate mira cît timp vine de la un profesor universitar ca d. Philippide.

D-sa a avut chiar satisfacțiunea să-și vadă dorința realizată și să găsească un ministru care să-l asculte și să desființeze o asemenea catedră.

După introducerea pe care am văzut-o ce fel de lucruri coprinde, d. Philippide examinează scrierile candidaților. Voiu releva din această parte a raportului d-sale pasagiile care mă privesc personal și unde apreciază, astfel cum înțelege d-sa, activitatea mea pe terenul limbei și literaturii române.

D. Philippide îmi face onoarea să se oprească mai mult asupra mea de cât asupra celorlalți candidați, și cu toată intențiunea d-sale de a arunca o umbră asupra studiilor mele, nu-mi poate contesta că sînt singurul dintre candidați care am publicațiuni pentru toată materia concursului.

D. Philippide își începe astfel judecata asupra mea, înșirînd întîiu scrierile pe care le-am prezentat; de remarcat în pasagiul pe care-l citez comparațiunea cu „copacul tînăr“—o perlă de stil și de gîndire limpede :

«III. Ovid Densusianu. Scrierile sale sînt :

1) La Prise de Cordres et de Seville,

chanson de geste du XII siècle, Paris, 1896, 1 vol. 344 pag.

2) Un essai de résurrection littéraire, Paris, 1899, 1 vol. 30 pag.

3) Aliterațiunea în limbile romanice, Iași, 1895, 1 vol. 96 pag.

4) Studii de filologie română în Anuarul Seminarului de istoria limbii și literaturii române, București, 1898, 1 vol. 106 pag. (Urme vechi de limbă în toponimia românească, Psaltirea voronețiană, Asupra formei steauă, Viața sfântului Vasile cel nou după un manuscris din Paris.

5) Școala latinistă în limba și literatura română, București, 1900, 1. vol. 34 pag.

6) Obiectul și metoda filologiei, București, 1897, 1 vol. 24 pag.

7) Istoria limbii române. Un caet de 352 pag.

8) Istoria literaturii române. Un caet de 680 pag.

9) Pe lângă acestea D-sa pomenește în memoriu de titluri și publicațiuni: a) Aymeri de Narbonne dans la chanson du pèlerinage de Charlemagne, în Romania, XXV, 481—496; —b) Articole publicate în Revista critică-literară (Literatura populară din punct de vedere etnopsihologic—Un presupus manuscris al lui Budai Deleanu —Evoluționismul în studiul genurilor literare—Notițe asupra lui D. Cantemir—Cărți și manus-

crise vechi românești în biblioteca lui Kopitar—Cîntarea despre începutul Romînilor de Teodorovici—Gramatica romînă a lui Ștefan Margella—Note asupra trei manuscrise românești din Paris—Amintiri despre Romîni istrieni în documentele din sec. XI-XIV—Diferite recenzii).—c) Etimologii de cuvinte românești și franceze în Romania și în Revista critică-literară.

Scrierile 1, 2, 9-a nu privesc limba și literatura romînă, ci vechea literatură franceză, deci trebuiesc lasate la o parte. — Celelalte scrieri privesc unele limba altele literatura romînă. D. D. este singurul dintre candidați, care prezintă lucrări privitoare la întreaga materie a catedrei, pentru care se ține concursul. Cu toate silințele D-sale însă de a lucra ce-va pe terenul limbii românești, punctul de gravitate al activității sale este —și mi-i teama ca va rămînea—tot istoria literaturii romîne.

Caetul său anume, privitor la această din urmă materie, cuprinde pe baza cercetărilor deja făcute în aciastă privință, precum și pe acea a muncii sale proprii o expunere a literaturii romîne de la secolul XVI până la mijlocul celui al XVIII. O asemenea activitate este însă comodă, căci până la 1821 în special literatura romînească din punct de vedere bibliografic și biografic este catalogată și sistematizată, așa că istoricului îi mai

rămîne sarcina să cotească aciastă literatură, să o rezumeze și, pe unde poate, să o compare cu altele. Apoi până la 1821 literatura noastră se găsește față cu restul naturii în raporturi relativ foarte simple și a-ți da socoteală de ea obiectiv cum a apărut și a fost este iarăș relativ foarte ușor. Greutatea crește de la 1821 încoace, cînd scriitorii se înmulțesc, cercul de activitate se lărgește, raporturile cu tot felul de literaturi altele, latină, greacă, franceză, germană, etc., se încurcă, cînd rădăcinile adevărate ale acestui copac, așa de tînăr până eri alaltăeri încep a se întinde așa de mult, că numai adînc și pe departe dacă vei săpa poți să le vezi și să le urmărești—și doar meșteșugul istoriei literare acesta-i, să arăți rădăcinile lucrurilor, pentru ca să pricepi aceste lucruri, ca necesare, iar nu întîmplătoare, asupra cărora să-ți exercitezi numai gustul, ca să vezi dacă-ți plac ori ba. Ei, dela mijlocul secolului XVIII încoace Dl. Densusianu tace și cu toate acestea s-au împlinit doi ani de cînd suplinește catedra. Ce auzim din vorbele D-sale este tot cronica lui Moxa, tot Dosoteiu, tot izvoarele lui Ureche, tot cearta pentru paternitatea cronicei între Nestor Urechie și Gr. Urechie, tot într-un cuvînt acele lucruri, de care ni-s roase urechile de la înființarea acestor Universități până astăzi.

Și cu toate acestea, cum am zis, acest

caet, cuprinzător de istorie literară românească, tot preţueşte mai mult decît activitatea D-lui O. Densusianu pe terenul limbii romîne. Spuneam anume de la capăt că punctul de vedere din care vom judeca valoarea candidaţilor va fi acela al unei activităţi sigure, care să meargă de la cunoscut la necunoscut, de la simplu la compus, de la elementar la complicat, pentru ca să scăpăm odată în istoria limbii şi literaturii noastre de bijbieli ridicule şi de perdere de vreme. Sînt însă în istoria limbii romîne lucruri sigur ştiute, elementare, unele adunate de noi Romîni, altele de streini, sînt apoi în activitatea filologică pregătiri prealabile, pe care trebuie să le ai mai înainte de a te avînta în studiul unei limbi, oricare va fi aceia, de va fi limba maternă ori o alta oare-care. Şi aş menca lucruri lipsesc D-lui O. Densusianu.»

Pină aici d. Philippide critică studiile mele de literatură romînă, şi încă numai după cursul pe care l-am făcut la Facultate în 1898-99. Un singur defect găseşte acestui curs şi anume că cuprinde numai literatura romînă din secolul XVI-XVIII (1780). Despre modul cum este redactat cursul, despre spiritul în care este expusă materia, d. Philippide nu spune nimic mai de aproape.

Invinuirea că ași fi urmărit literatura română numai pînă în secolul al XVIII-lea ascunde intențiunea d-lui Philippide de a găsi mici motive de critică răutăcioasă. Nu știu dacă oricare alt profesor universitar ar fi putut face în timp de un an mai mult de cît am făcut eu, dînd bine înțeles unui curs universitar dezvoltarea cuvenită. D. Philippide ar fi putut vedea din broșura asupra *Școlii latiniste*, despre care nu spune nici un cuvînt, că în 1899 am început literatura română mai nouă, pe care de asemenea un profesor conștiincios n'o poate studia cu obicinuita iuțea și superficialitate cu care se fac unele cursuri universitare.

Mai departe d. Philippide critică studiile mele privitoare la limba română. Vom vedea cît de cinstit și de obiectiv judecă d. Philippide și aici. Raportul se continuă cu aceleași bine-voitoare aprecieri asupra mea :

«Deja pe timpul cînd publica numai etimologii romînești în Revista critică-literară și nu-și prezentase la concurs caetele sale am avut o bănuială asupra unei direcții greșite în activitatea D-sale. Este anume un cuvînt romînesc vechiu, astăzi dispărut din limba comună, *îmă*,

înmă=mamă. Cuvîntul este foarte des întrebuintat, așa de des că oricare va avea măcar cît de puțină deprindere cu limba romîneasă veche, deprindere reală, nu numai așa de paradă, trebuie să-l cunoască. Gastera însemnat în Crestomația lui 4 locuri, Ghibănescu în Archiva Iași VII, 652 a însemnat 12; iar eu cunosc în afară de acelea încă 20 din Cazania Varlaam, Pravila lui Vasile Lupu, Psaltirea scheiană și Ion Neculcea (Letopișete Cogălniceanu ed. I, tom. II, pag. 384). Un cuvînt ca acesta socot că trebuie să cei de la un specialist în limba și literatura romîneasă și să-l cunoască, căci un specialist în limba romînă care vrea să-mi facă istoria acestei limbi de la Traian începînd și nu știe mai întîiu cum era limba romînă din veacurile XVI, XVII este ca un om care zidește părății fără să pună întîiu temelia. Ei bine, în Revista critică-literară a d-lor Aron și Ovid Densusianu s-a publicat fără iscălitură în vol. IV pag. 25 un document în care apare cuvîntul nostru și redacția n-a găsit mai nemerit altceva de făcut de cît să pună în josul paginei notița că *îmă* este greșala copiatorului în loc de *mamă*.

Este greșală de copiator un cuvînt care apare atît de des la cei mai însemnați scriitori, la Varlaam, Dosoteiu, la Neculcea!... D'apoi bine pe Ion Neculcea l-au cetit și ageamiii!.. În Ro-

mania însă din acelaș an D-l O. Densusianu publică etimologia lui *abur*, pare că de asta trebuia să-i ardă D-sale care nu știa nici ce-i *îmă*, să afle etimologia unui cuvînt obscur ca *abur* !».

Este de necalificat îndrăzneala cu care D. Philippide își permite să mă acuse aici că n'ași fi cunoscut cuvîntul vechiu românesc *îmă*. Documentul la care se referă d-sa n'a fost publicat de mine și deci adnotațiunea privitoare la *îmă* nu-mi putea fi atribuită. D. Philippide constată singur că articolul în chestiune nu poartă numele meu și cu toate aceste îndrăznește să-l pună în socoteala mea. D-sa de altmintrelea ar fi putut vedea în *Memoriul de titluri și publicațiuni* că nu amintesc nicăeri de documentul în chestiune. D. Philippide n'a voit să știe nimic de toate acestea și a refuzat chiar să-și recunoască greșala cînd într'o ședință a senatului universitar D. Aaron Densusianu i-a pus în vedere că documentul din *Revista critică-literară* n'a fost publicat de mine.

Cetitorii își pot face acum idee de onestitatea d-lui Philippide.

Cît de inteligent înțelege d. Philippide critica, se poate vedea și din

pasagiul următor unde nu-mi iartă că am susținut o altă părere decât a d-sale asupra foneticei formei *steauă*. Sărind de la studiile pe care le publicam acum câți-va ani în *Revista critică-literară* și în *Romania* la un articol pe care l-am scris în 1898, d. Philippide continuă astfel:

«Au trecut trei ani de atunci și Dl. O. Densusianu a publicat în 1898 *Studii de filologie română*, o broșură unde se găsește articolul D-sale «Asupra formei *steauă*» și în acest articol apare în mare simptomul de de mult, boala a crescut în loc să scadă. D-sa anume voește să răstoarne o teorie susținută cu nenumărate probe asupra vocalizării lui *-ll-* din *stella* bazându-se pe un singur fapt, anume pe cuvântul în două silabe *văl-uă*, închipuit de D-sa și care n-a existat în limba noastră nici odată, și apoi după ce vîră în cofa, chipurile, pe toți filologii, între alții pe Miklosich, ni mai spune ca încheere a articolului că infnitivul vechiu moldovenesc *cădeu* a eșit din modernul moldovenesc *căde* prin diftongarea lui *e* final, intervertind astfel timpul pe care nici Dumnezeu nu poate să-l intervertiască. Adecă n-a căzut așa de odată în aciaștă mai mult de cît ciudată afirmație, ci numai din cauă că din dorul de a polemiza cu Miklosich, dir gustul de a avea numai

de cît păreții în picioare, a lăsat în părăsire lucrurile cele elementare, a uitat să pună temelia. D-sa n-a știut — lucru pe care trebuia să-l știe și un începător — că în limba veche romînească erau infinitivele *cădăre* și *cădă* unul lîngă altul, că apoi a rămas *cădă* singur, iar *cădăre* s-a substantivat, că apoi s-a prefăcut *cădă* în *căde* în Moldova și a continuat de a trăi ca forma veche în Muntenia. D-sa n-a cunoscut aceste faze elementare și sigure ale dezvoltării unui sunet recent, s-a uitat numai în momentul de față prin pregiur, a vazut *cădă* ici, *căde* dincolo și apoi de-odată s-a avîntat în sus spre Miklosich ca să-l doboare și să-l înfunde?

Și același fapt se repetă în caetul D-sale. În acest caet anume care cuprinde 352 pagini cursul de 2 ani al Dlui O. Densusianu, nu se face nici o înșirare a izvoarelor pentru cunoașterea limbii și naționalității noastre dinainte de secolul XIII, nu se exploatează original nici unul din aceste nenumărate izvoare, nu se face nici o schițare, măcar cît de pe scurt a istoriei sunetelor și formelor limbii noastre, pe baza, dacă nu a vre-unei munci proprii, dar cel puțin pe acea a muncii altora, — ci ni vorbește Dl. O. Densusianu de elementele dace din limba romînească (lucrul cel mai obscur din toate), caută elemente cumane în Codex cumam-

nicus, cuvinte românești în colecția de documente a lui Fejér și citează mărunțișuri, ca un studiu al lui Asbóth din *Nyelvtudományi Közlömények* asupra elementelor ungurești din limba noastră. În colo ceva asupra limbii latine populare pe baza lucrărilor lui Seelmann și Meyer-Lübke și ceva asupra străinismelor din limba română pe baza lui Cihac și a lui Hasdeu și a etimologiilor proprii, în care firește, nu poate avea nimeni nicio încredere. Ce va fi înțelegînd prin istoria limbii romîne Dl. Densusianu eu nu pot pricepe!

D. Philippide a reprodus aici ceea ce a spus în articolul despre *Specialistul român*, publicat în volumul oferit ca omagiu d-lui Maiorescu unde polemisează de sus și cu D. Hasdeu, contestîndu-i indirect ori-ce valoare ca filolog, ca și cînd d. Hasdeu n'ar fi făcut nimic în țara aceasta și ar trebui să se închine dinaintea d-sale care s.ă mîndrește cu meșteșugul furat dintr'un atelier strein.

În articolul amintit d. Philippide mă atacă iarăși pe tema explicațiilor pe care le-am dat asupra lui *cădea* și *steaua*. Voi discuta cu altă ocaziune ceea-ce-mi atribue aici și modul cum critică d-sa opiniunile mele filologice. Ceea-ce voesc numai

să relevez este că d. Philippide recunoaște în articolul în chestiune că de obicei „o nimeresc bine“ în studiile mele, pe cînd în raport voește să pună la îndoială valoarea lor, deși și într'un cas și într'altul face aceleași observațiuni asupra cuvintelor pe care le crede greșit explicate de mine. D. Philippide a scris articolul pentru volumul d-lui Maiorescu cînd încă nu venise înaintea senatului universitar din Iași discuțiunea asupra catedrei pe care o ocup. Cînd D. Philippide a fost însărcinat cu redactarea raportului, aprecierile de mai 'nainte i s'au părut prea binevoitoare și nota a fost schimbată. Cum ar fi putut face alt-fel d. Philippide cînd era vorba de înlăturarea mea de la catedra pe care și-o reserva?

Despre cursul meu de istoria limbii romîne d. Philippide ține să dea o idee falsă, așa cum îi convine d-sale. Este iarăși de necalificat insinuarea d-lui Philippide că în cursul meu n'ași fi citat izvoarele pentru cunoașterea limbii romîne înainte de secolul XIII. D. Philippide ar putea fi desmințit de ori-care din studenții mei care mi-au urmat cursul și au

cetit cu mai multă atențiune de cît d-sa manuscrisul meu.

D. Philippide îmi reproșează citarea unui studiu al d-lui Asbóth, ca și cînd un asemenea studiu n'ar trebui amintit la capitolul asupra elementelor ungurești în limba romînă.

Intru cît întrebuițarea colecțiunei de documente a lui Fejér și a *Codicelui cumanic* ar putea fi interzisă unui profesor de limba romînă? Sînt acestea obiecțiuni serioase și să nu ne surprindă oare cînd le găsim la un profesor universitar?

D. Philipide mă mai acuză că aș fi căutat elemente dacice în limba romînă, pe cînd eu am contestat tocmai în cursul meu existența unor elemente de genul acesta admise de alții.

D. Philippide se ma iîntreabă pentru ce n'am dat o schițare a particularităților limbei romîne în secolul XVI. D-sa ar fi putut înțelege că în timp de un an, în 1897—98, mi-ar fi fost imposibil să tratez și aceasta materie, după ce studiasem epoca cea mai obscură și cea mai greu de reconstituit din istoria limbei romîne, aceea care se întinde pînă în secolul XVI. În 1898-99

tot anul mi-a fost ocupat cu studiul literaturii, așa că numai în 1899 am putut continua studiul limbii române din momentul când apar cele dintâi monumente literare. D. Philippide poate ști acum că în anul acesta am studiat limba secolului XVI, curs care nu s'a făcut încă la Facultatea noastră. Ași voi să știu cit de vastă este materia pe care d-sa a predat-o la Universitatea din Iași de șapte ani de când ocupă catedra de *Filologie română*.

După toate aceste observațiuni d. Philippide exclamă că nu pricepe cum înțeleg eu istoria limbii române. Că nu pricepe d. Philippide nici de astă-dată, aceasta nu mă surprinde de loc. D-sa are alt creier și mai ales alt mijloc, mult mai comod de a lucra. Ca *Istorie a limbii române* ne-a dat un volum de principii lingvistice luate după d. Hermann Paul, cu promisiunea că alte volume vor urma acestuia. De oare-ce însă d. Hermann Paul n'a promis nici o continuare la *Prinzipien der Sprachgeschichte*, nici d. Philippide nu ne-a dat mai mult, de șase ani de când a publicat întâiul

și de sigur ultimul volum din așa zisa *Istorie a limbei romîne*.

Prin *Istoria limbei romîne* eu am înțeles o expunere a diferitelor fase prin care a trecut limba romînă de la origine și pînă astăzi. De aceea înainte de a studia scoolul XVI am crezut necesar să insist asupra formațiunii limbei romîne și să arăt diferitele elemente care au intrat în constituțiunea ei. Dacă un asemenea plan nu-i convine d-lui Philippide, aceasta mă îngrijește prea puțin și ași renunța la ceea-ce-i lipsește d-lui dacă ași asculta de criticile pe care mi le adresează.

Cătră sfîrșitul raportului d. Philippide devine melodramatic. Istrionul de pînă acum se îmbracă în haină de dictator, clownul vrea să fie luat în serios și începe să declame pe gama cunoscută a tuturor cultivatorilor de tirade ridicule :

«Cum, vra să zică, n-avem să mai scăpăm de vechiul tipic, de vechea boală? Iar trebuie să aflăm elemente dace și să nu le cunoaștem pe cele romînești din veacul XVI? Iar trebuie să cităm autori unguri, turci, chinezi, să spăriem lumea cu citații, cu nume proprii,, și să nu cunoaștem totuși elementele limbii noas-

tre? Va trebui iarăș să sacrificăm gustului de reclamă, de laude asupra noastră înșine, bolmojînd lucrurile și ascunzându-ni supt citații slăbiciunile? Cum, tot na venit vremea să ne apucăm de învățat lucrurile dela capăt cu rabdare și cu modestie? Trebuie numai de cit să umplem lumea cu numele nostru? să-l trîmbităm prin articolașe de senzație, prin etimologii imposibile, prin cărțulii, prin broșurele, coțobăneală pe la Pott și Miklosich, cînd nu ni putem vedea păcatele? D-apoi bine, asemenea marașeturi au putut prinde acum 20 de ani în urmă, dar astăzi ni s-au mai luminat și nouă ochii, slavă lui Dumnezeu! De formă goală și de reclamă sîntem sătui pîn' în gît. Cine vrea să-și servească țara prin știință să lase mai întîiu obiceiul de a se lăuda singur și apoi să se apuce serios de treabă, rabdînd zeci de ani, pană cînd se va învrednici sa-l laude alții.

In urma acestora noi nu recomandam *penicun* candidat».

Și D. Philippide iscălește, — iscălește chiar cu mîndrie un asemenea raport de care un altul, mai scrupulos, s'ar fi rușinat.

Iată de la ce fel de persoane se cer aprețieri asupra candidaților la o catedră universitară.

Raportul d-lui Philippide este o

pată pentru Universitatea din Iași. Și cu toate acestea d. Philippide nu și-a primit lecțiunea meritată de cît de la unul din profesori, care i-a arătat cîte enormități cuprinde acest raport și cît de nedemnă de un profesor universitar este o asemenea critică.

În tot raportul d. Philippide nu se ocupă de cît de două, trei cuvinte studiate de mine și asupra cărora d-sa are altă părere. Dar oare după asemenea detalii se judecă activitatea cui-va?

Divergența de păreri poate să fie oare un motiv de a contesta altuia ori-ce merite? La ce s'ar reduce atunci critica, adevărata critică nu aceea cu care luptă d. Philippide?

Intru cît d. Philippide a probat că studiile mele n'au nici o valoare? Ce considerațiuni l-au făcut pe d-sa să afirme că nimeni nu poate avea încrederea în etimologiile mele? A adus d. Philippide vre-un fapt care să arăte imposibilitatea măcar uneia din etimologiile pe care le-am dat? Un Meyer-Lübke a scris nu numai odată etimologiile date de mine și d. Philippide se crede îndreptățit să mi le conteste, fără nici

o probă. Să se creadă d. Philippide mai priceput de cît d. Meyer-Lübke? Se poate; dar o asemenea credință își poate găsi ușor calificativul și remediul care i se cuvine.

D. Philippide a evitat să ia rînd pe rînd toate scrierile mele și să se exprime asupra valorii fie-căreia din ele; un asemenea procedeu l-ar fi genat pentru că n'ar fi găsit totdeauna obiecțiuni de făcut.

În schimb d-sa mi-a atribuit lucruri pe care nu le-am scris nici odată, insinuînd inexactități numai din patima bolnavă de a-mi găsi șicane.

Acestea-s suficiente pentru ca să calific pe d. Philippide de necinstit și de rea credință.

Dacă voi lua în considerare și limba în care scrie d. Philippide, o limbă trivială, cît se poate de comună, împestrită cu forme ca *a ave*, *a pute* și cu expresiuni ca *bol-mojire*, *coțobăneala*, etc., nu-i voi cruța d-lui Philippide nici epitetul de incult.

Cu altă ocaziune și în curînd voi arăta mai de aproape d-lui Philippide care este capacitatea științifică a d-sale.

Pe lângă d. Philippide se grupează alți câți-va profesori care se adapă din aceleași izvoare turburi și apără tot așa de bine prestigiul nostru universitar.

Alături cu d. Philippide senatul universitar din Iași a însărcinat cu cercetarea lucrărilor prezentate la concurs de mine și de ceilalți candidați pe d-nii P. Rășcanu și C. Leonardescu.

Pentru ca să cunoască cine-va cultura literară a d-lui Rășcanu n'are de cît să deschidă *Arhiva* din Iași din 1892 unde va găsi un articol iscălit de d-sa, sub titlul *Partea Moldovei în cultura romînească*. Va ceti aici multe frase de manuale de școalele primare și va afla că d. Rășcanu este un profesor universitar care crede că numai Moldova a produs oameni mari și care se indignează de faptul că în Iași se află farmacii și grădini publice care poartă numele lui Ștefan cel mare și că o crîsmă din fața primăriei poartă firma: *La Miron Costin*. Ca specialitate, d. Rășcanu este profesor de istorie orientală pe care o predă cu un accent monoton de der-

viș după cîte-va cărți cu ilustrații, de-a treia mînă.

Cît despre d. Leonardescu, mă dispensez de ori-ce recomandațiune. Cine va avea curiositatea să-l cunoască va putea sacrifica cîte-va centime pentru ca să-și procure de la ori-ce buchunist broșurile complete ale acestui filosof, mult apreciat de șoareci.

Acești doi colegi ai d-lui Philippide iscăbind raportul redactat de d-sa au adăogat obsevațiunea că nu aprobă decît conclusiunile lui. D. Philippide fusese cel puțin consequent pentru că evitase în raport ori-ce apreciere mai favorabilă mie. D-nii Leonardescu și Rășcanu au desaprobat indirect critica d-lui Philippide, dar au primit conclusiunile d-sale. Curioasă pătrundere și subtilă logică universitară...

Ast-fel fabricat, raportul a fost prezentat senatului universitar. Discuțiunile au început atunci, și procesele verbale ale ședințelor ne dau alte probe de modul cum judecă și votează profesorii noștri universitari. Voiu releva și din această fasă a discuțiunilor asupra catedrei mele faptele care pun încă odată în evidență

cultura multora din universitarii noștri.

În senat s'a pus la vot recomandarea mea și a celorlalți candidați ca profesori. Eu am primit un vot, d-nul Gh. Dem. Teodorescu patru. Este de remarcat că d. Găvănescu, care în 1897 a făcut parte din comisiunea de concurs pentru catedra pe care o suplinesc și mi-a recunoscut superioritatea a votat de astă dată pentru d. Teodorescu. D. Stravolca m'a votat și pe mine și pe d. Teodorescu.

Neîntrunind nici unul din candidați majoritate de voturi rămînea să se facă recomandarea de agregat. S'a pus întîiu la vot recomandarea mea, și am întrunit șase voturi pentru. Aici se presintă însă un incident amuzant. D. Stravolca care mai înainte mă votase ca profesor votează acum contra mea ca agregat. Se poate o dosă mai mare de cinism?

Tot contra mea a votat și d. Xenopol care fusese de asemenea în comisiunea concursului din 1897.

Conduita d-lor Stravolca, Xenopol etc. se înțelege ușor, dacă ne gândim că dînșii se îngrijiau mai întîiu de „casarea“ d-lui Gh. Dem. Teodorescu

care stăruie de atîta timp să i se dea o catedră universitară. Recomandarea mea ca agregat n'ar fi putut conveni celor care luase sub protecția lor pe celalalt candidat.

După mine s'a pus la vot candidatura d-lui Teodorescu. D-sa a întrunit opt voturi și a fost recomandat ca agregat pentru București.

Resultatul acesta merită să fie însemnat în analele Universității noastre. Cu toate că raportul era mai favorabil mie de cît d-lui Teodorescu, asupra căruia d. Philippide trecea repede fără să-i ia în serios candidatura la o catedră universitară, cu toate acestea d. Teodorescu a întrunit mai multe voturi de cît mine. Numai la noi se pot vedea asemenea curioase anomalii.

Odată ce d. Teodorescu era recomandat pentru București, cei din Iași au voit să se arăte darnici față de mine și au opinat să fiu recomandat pentru catedra similară de acolo.

Dar și aici intervine un incident care ne arată pînă unde poate merge îndrăzneala unora din profesorii universitari de la noi.

Unul din minusculii figuranți de

la Universitatea din Iași, d. Teohar Antonescu, arheolog înzestrat din milă cu o catedră universitară, a crezut de cuviință să se opună la alegerea mea ca agregat chiar la Universitatea din Iași. După ce însă ceilalți membri ai senatului m'au votat în unanimitate, d. Antonescu și-a schimbat părerea și a votat pentru mine. Ne putem face idee de serioșitatea acestor profesori universitari care votează sub presiunea tuturor stăruințelor și care-și schimbă părerea dintr'un minut într'altul. Ori cât de calm ar fi cine-va, este peste putință să nu se revolte în contra unor asemenea oameni lipsiți de scrupulele cele mai elementare.

Astfel se petrec lucrurile în Universitatea noastră. Profesori ajunși aci, grație vre-unui protector care se simte dator să-i recompenseze pentru serviciile aduse, se solidarizează și recurg la toate meschineriile imaginabile pentru ca să se opună celor care nu și-au pierdut timpul cu echilibristica între partida lui x și a lui y .

Profesorii din Iași ne-au dat încă o probă de nivelul culturii noastre universitare și ne-au arătat ce fel

de spirit domnește acolo de unde ar trebui să ne așteptăm la mai multă cinste, dacă nu la mai multă pricepere.

Cultura profesorilor din Iași, afară de cîte-va excepții onorabile, se poate judeca de altmintrelea și după *Anuarul Universității* din anul acesta unde cîți-va din ei reproduc după gazete unele aprecieri asupra lor. Tot acolo vom găsi descoperiri științifice ca aceia că „*Slavinii* din veacul de mijloc au fost *Vlahi* de origine celtică“ și alte curiosități care arată seriositatea științifică ce se inspiră studenților din Iași.

Cînd cultura este atît de rudimentară, sentimentul de probitate atît de puțin dezvoltat și cînd judecata nu merge mai departe de ambițiunile și patimile fie-căruia, ne întrebăm ce direcțiune pot da asemenea profesori tinerilor care vin să-i asculte și să găsească în Universitate alt ceva de cît miseriile de care ne împedecăm mereu în alte părți. Ce încurajare la muncă dau asemenea profesori care se conduc de alte considerațiuni de cît acelea care ar trebui să dicteze în Universitate? În ori-ce altă parte munca

este mai mult respectată de cît la noi, unde o asemenea calitate nu este suficientă pentru ca să-ți asiguri o viață cinstită și să rămîi ceea ce puțini rămîn în țara aceasta.

Cînd reaua voință merge atît de departe și lipsa de cultură este atît de evidentă, ar fi un exces de indulgență dacă s'ar lăsa asemenea lucruri ne desvălite. La noi ori-cine se crede îndreptățit să atace pe altul mai pe față sau mai pe ascuns cît timp se simte destul de tare pentru ca să nu fie turburat de alții și cînd mai ales se vede susținut de cei din prejurul lui. Cel din urmă înfeodat de vre-un stăpîn nu se sfiște să lovească în dreapta și în stînga, pentru că crede că nimeni nu va îndrăzni să-i riposteze și să-l demascheze, — pe el a tot puter-nicul.

Asemenea oameni și-au putut continua în liniște tactica lor ascunsă, pentru că li: s'a permis prea mult de alții și au profitat de lipsa de curaj a celor mai mulți. Cine a voit, a atacat și a calomniat pentru că știa că la noi se poate înșela și minți mult și că se iartă și mai mult.

Dar îndrăzneala își are și ea limitele ei și mai curînd sau mai târziu farsorul își va găsi pe cineva care să-i arunce masca de pe obraz,

Cele spuse asupra profesorilor din Iași pot servi de avertisment altora.

Am spus ceea ce credeam că trebuie știut și de alții, și n'am avut nimic de ascuns, pentru că n'am mințit și n'am înșelat nici odată, — dar nici n'am iertat vre-odată.

